

Uppdaterad augusti 2015

VFU-handboken *Från novis till professionell*
för lärarstudenter antagna vid
Förskolläraryrketprogrammet.

Stockholms
universitet

Till studenter, VFU-handledare och kurslärare

VFU-handboken för den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) vid Stockholms universitet, är sammanställd av de VFU-ansvariga på samordningsinstitutionerna för lärarutbildningarna vid Stockholms universitet och är reviderad augusti 2015.

Syftet med handboken är att informera om VFU inom respektive program och inriktning samt att presentera den s.k. professionsutvecklingsmatrisen – *Från novis till professionell* som används vid Stockholms universitet. Idén med en handbok riktad till fler målgrupper är att alla som är involverade i VFU inom lärarutbildningarna utgår från samma huvuddokument.

Innehåll

Till studenter, VFU-handledare och kurslärare	2
Innehållsförteckning	3
Förskolläraryrket	4
Studiegång för studenter antagna ht 2011-ht2012	5
Studiegång för studenter antagna vt2013	5
Studiegång för studenter antagna ht13	6
Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)	7
VFU-kurser (för studenter antagna fr.o.m. våren 2013)	7
Handlingsplan för VFU	7
Handledning	8
Trepartssamtal	8
Självvärdering	8
VFU-rapport	9
Handläggningsrutiner vid risk för underkännande av VFU	9
Handläggningsrutiner vid underkänd VFU	9
Viktigt att tänka på inför och under VFU	10
Registerutdrag	10
Sekretess och tystnadsplikt	10
Vikariat	10
Från novis till professionell – en professionsutvecklingsmatris	11
Matrisen: Progression mot en analys- och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet	12
Matrisen: Progression mot en didaktisk kompetens	14
Matrisen: Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap	18
Bilaga 1: Mål	21
Bilaga 2: Blankett för dokumentation av trepartssamtal under VFU	23
Bilaga 3: VFU-portfölj i nya lärarutbildningen VFU-handledare	24

Förskolläraryrket

För att uppnå Förskollärexamen gäller de allmänna målen i 1 kap. 8§ i Högskolelagen, utöver det gäller de nationellt fastställda målen som är angivna i examensordningen (bilaga 1). Programansvar för Förskolläraryrket ligger på Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen (www.buv.su.se). Här ges de flesta av kurserna inom programmet samt fristående kurser som t. ex. handledarutbildning för handledare inom förskolan som ges på avancerad nivå. Vid institutionen finns även två forskarutbildningsämnen; Förskoledidaktik och Barn och ungdomsvetenskap.

I Förskolläraryrket, som ges på grundnivå (enligt Högskoleförordningen), ska studenterna ges möjlighet att utveckla den egna förskolläraryrket genom både universitetsförlagd och verksamhetsförlagd utbildning. Utbildningen ska ge praktiska och teoretiska verktyg för att kunna synliggöra, följa och också främja både barns lärande och studentens egen professionsutveckling samt förskolläraryrkets kunskapsbas.

Förskoledidaktik som forskarutbildningsämne och ämne i grundutbildningen omfattar studier i skärningspunkterna mellan olika ämnesdiscipliner som handlar om lärande, lek och omsorg, samt barns många olika typer av möten med förskolan och omvärlden. Särskilt fokus ligger på didaktiska överväganden avseende planering, genomförande och utvärdering av verksamheten vilket faller inom ramen för förskolläraryrket i relation till vidden av olika lär-, lek och omsorgsstrategier. Ett speciellt intresse finns för att undersöka sådana processer som följer, utmanar och utvecklar barns utforskande och experimenterande i lek och lärande, vilket görs via praktiska och estetiska läroprocesser, informations och kommunikationsteknik (IKT) samt pedagogisk dokumentation.

De pedagogiska perspektiven av förskoledidaktik behandlar lärandets, lekens och omsorgens teori, filosofi, etik och historia. Här inryms samhälleliga, relationella och materiella förutsättningar och villkor för förskoleverksamheten. Det pedagogiska perspektivet inbegriper även teori och kunskapsutveckling om olika aspekter av förskolebarns utveckling, färdigheter och kompetenser i en samtidigt social, kulturell och materiell omvärld.

I Förskolläraryrket 210 hp ingår:

- Förskoledidaktik, 120
- Utbildningsvetenskaplig kärna, 60 hp
- Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) på förskola, 30 hp

Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, www.buv.su.se

VFU-koordinator: Gunilla Oredsson Blomberg, e-post: vf@buv.su.se

För mer information om VFU se: su.se/vfu

Studiegång för studenter antagna antagna vt2013

	PERIOD A	PERIOD B	PERIOD C		PERIOD D
Termin 1	Förskolans uppdrag: utforskande, lek och omsorg, 7,5 hp	Pedagogiska miljöer, 8,5 hp	VFU-kurs I, 3 hp	Kärnkurs: Framträdande och retorik, 3,5 hp	Kärnkurs: Pedagogisk dokumentation och läroplansteori, 7,5 hp
Termin 2	Kärnkurs: Teorier om lärande och individens utveckling, 7,5 hp	Förskoledidaktik med inriktning mot estetik och etik, 11,5 hp		VFU-kurs II, 6 hp	Kärnkurs: Utbildningens historia och plats i samhället, 5 hp
Termin 3	Förskoledidaktik med inriktning mot matematik, mot naturvetenskap, teknik och hållbar utveckling 9 hp del 1	VFU III, 6 hp	Förskoledidaktik med inriktning mot naturvetenskap, teknik och hållbar utveckling, 3 hp del II	Förskoledidaktik med inriktning mot matematik, 12 hp	
Termin 4	Förskoledidaktik med inriktning mot språk och kommunikation, 22,5 hp				VFU IV, 7,5 hp
Termin 5	Läroplansteori, pedagogisk dokumentation och bedömning, 7,5 hp	Specialpedagogik Förskolläroprogrammet, 7,5 hp	Sociala relationer i förskolan, 7,5 hp		Barns uppväxtvillkor, etiska möten och livsfrågor i förskolan, 7,5 hp
Termin 6	Lek i förskolan – möten och meningsskapande, 8,5 hp	VFU V, 7,5 hp	Utvärdering och utvecklingsarbete, 4 hp	Rättsliga och yrkesetiska aspekter på arbetet i förskolan, 2,5 hp	Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik, 7,5 hp
Termin 7	Fördjupningskurser med inriktning mot självständigt arbete inom det förskoledidaktiska kunskapsområdet, 15 hp		Självständigt arbete, 15 hp		

Studiegång för studenter antagna ht13

	PERIOD A	PERIOD B	PERIOD C		PERIOD D
Termin 1	Förskolans uppdrag: utforskande, lek och omsorg, 7,5 hp	Pedagogiska miljöer, 8,5 hp	VFU-kurs I, 3 hp	Kärnkurs: Framträdande och retorik, 3,5 hp	Kärnkurs: Läroplansteori och pedagogisk dokumentation, 7,5 hp
Termin 2	Förskoledidaktik med inriktning mot estetik och etik, 11,5 hp		VFU-kurs II, 6 hp	Kärnkurs: Utbildningens historia och plats i samhället, 5 hp	Kärnkurs: Teorier om lärande och individens utveckling, 7,5 hp
Termin 3	Förskoledidaktik med inriktning mot matematik, mot naturvetenskap, teknik och hållbar utveckling 9 hp del 1	VFU III, 6 hp	Förskoledidaktik med inriktning mot naturvetenskap, teknik och hållbar utveckling, 3 hp del II	Förskoledidaktik med inriktning mot matematik, 12 hp	
Termin 4	Förskoledidaktik med inriktning mot språk och kommunikation, 22,5 hp				VFU-kurs IV, 7,5 hp
Termin 5	Läroplansteori, pedagogisk dokumentation och bedömning, 7,5 hp	Specialpedagogik, 7,5 hp	Sociala relationer i förskolan, 7,5 hp		Barns uppväxtvillkor, etiska möten och livsfrågor i förskolan, 7,5 hp
Termin 6	Lek i förskolan – möten och meningsskapande, 8,5 hp	VFU-kurs V, 7,5 hp	Utvärdering och utvecklingsarbete, 4 hp	Rättsliga och yrkesetiska aspekter på arbetet i förskolan, 2,5 hp	Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik, 7,5 hp
Termin 7	Fördjupningskurser med inriktning mot självständigt arbete inom det förskoledidaktiska kunskapsområdet, 15 hp			Självständigt arbete, 15 hp	

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)

VFU är en obligatorisk del av studenternas utbildning och organiseras som särskilda kurser (tidigare moment i kurs) vilka utgår ifrån förväntade studieresultat för VFU. Förväntade studieresultat för VFU relaterar till den nationella examensordningen som innehåller de mål som studenten ska uppnå för att erhålla lärarexamen. Bedömningskriterierna anges i kursbeskrivning och VFU-rapport.

Under VFU ska studenterna få möjlighet att utveckla och visa de färdigheter, förhållningssätt och förmågor som krävs för yrkesutövningen med stöd av handledning. Den första terminen tilldelas studenten, genom den kommunala VFU-samordnaren, en VFU-förskola med en utsedd handledare som ska vara utbildad förskollärare. Grundtanken är att studenten ska vara på samma förskola under hela sin utbildning. Studenten ska, i samråd med handledaren, följa och delta i det vardagliga arbetet på förskolan där studenten är placerad.

VFU ska ge studenterna möjlighet att finna sammanhang mellan studierna och yrket, knyta teoretiska kunskaper till yrkesrelaterade frågor samt få ett helhetsperspektiv på förskolläraryrket och uppnå en trygghet och tydlig yrkesroll. Studenterna ska utveckla förmågan till samarbete genom att medverka i arbetslag. Studenten ska dessutom med stöd av handledning och så småningom självständigt ges möjlighet att samverka med andra skolformer, verksamheter och med vårdnadshavare.

Studenterna behöver uppleva, förstå och reflektera över förskolans vardag och under VFU delta i och i växande utsträckning själva ansvara för olika former av pedagogiskt arbete. I slutet av utbildningen ska studenterna självständigt kunna ta ansvar för arbetet i en barngrupp. Detta förutsätter en tydlig planering, handledning och ett aktivt provande i praktiken.

VFU-kurser

Den verksamhetsförlagda delen inom Förskolläraryrket består av fem kurser fördelade på fem av de sju terminerna. I utbildningsstrukturen på sidan 5 och 6 ovan är VFU-kurserna markerade med orange färg.

Inför varje VFU-kurs deltar studenten i förberedande seminarier som leds av kurslärare på campus. Inför den första VFU-kursen får varje student en digital VFU-portfölj som sedan ska följa studenten i de olika VFU-kurserna och genom hela utbildningen. En VFU-portfölj är ett pedagogiskt verktyg där studenten formulerar mål för sin utveckling, dokumenterar sitt arbete samt utvärderar och reflekterar över det egna lärandet och den professionella utvecklingen.

Portföljens syfte är också att skapa sammanhang och progression i utbildningen genom att stödja kopplingen mellan teori och praktik. I portföljen kan studenten också spara dokument från didaktikkurserna som senare kan användas i praktiken eller det omvända, att använda reflektioner från VFU i didaktikkurser.

Studenten ska "bjuda in" sin kurslärare och handledare i portföljen. På så sätt kan de följa studentens utveckling samt ge respons på studentens reflektioner. Handledare kan i bilaga 3 se hur ett gästkonto till VFU-portföljen skapas.

Handlingsplan för VFU

I god tid före varje VFU-period ska studenten ta kontakt med handledaren och komma överens om en tid, innan perioden börjar, för att gemensamt planera VFU-periodens upplägg och innehåll. Inför denna planering ska studenten medföra ett eget formulerat skriftligt underlag som utgår ifrån kursens förväntade studieresultat och egna mål och förväntningar inför VFU. Studenten ska också tydliggöra sina egna föreställningar om förskolläraryrket och vilka kompetenser som är viktiga att utveckla i relation till de examensmål som gäller för att erhålla en förskolläraryrketsexamen.

Med utgångspunkt i detta underlag ska student och handledare tillsammans tydliggöra respektive förutsättningar, förväntningar och krav på varandra samt vad VFU-perioden ska innehålla

för att studenten ska nå målen för VFU. En sådan plan blir då en sammanvägning utifrån förskolans lokala plan, de förväntade studieresultaten för kursen samt studentens egna mål. Syftet är att formulera en tydlig plan så att studenten aktivt kan förbereda, genomföra och urvärdera sin VFU, och handledaren ska kunna följa och bedöma studentens professionsutveckling, dels formativt (framåtblickande) dels summativt (tillbakablickande).

Den skriftliga handlingsplanen underlättar kommunikationen mellan handledare och student och ger möjlighet till återkoppling. Det är betydelsefullt att handlingsplanen också innehåller ett schema för VFU-perioden och vi rekommenderar att studenten följer handledarens tider i möjligaste mån. Schemat ska spegla hela VFU-perioden med tider för VFU, tid för handledningssamtal och övrigt av central betydelse för VFU-perioden. Inom ramen för heltidsstudier ingår att studenten också får tid för förberedelse och efterarbete vilket också ska framgå i schemat. VFU är heltid och frånvaro upp till 20% av antal VFU-dagar, ska tas igen i samråd med handledare.

Handledning

Studenten ska få kontinuerlig handledning av sin handledare som på olika sätt ska stödja studenten under utvecklingen till professionell förskollärare. Handledning kan ske på olika sätt, såväl fortlöpande, och i direkt anslutning till verksamheten som vid inplanerade samtal. Reflektion och samtal bidrar till en handled bearbetning av studentens erfarenheter av arbetet i verksamheten. Konkreta situationer problematiseras och analyseras ur olika perspektiv under handledningen. Handledningssamtalen och de insikter dessa leder fram till ska dokumenteras av studenten som ett verktyg för att synliggöra den egna kunskaps- och utvecklingsprocessen. Denna dokumentation är en bra utgångspunkt för den självvärdering studenten ska skriva inför de två trepartssamtal som ingår i utbildningen.

Vi rekommenderar minst en timme/vecka för ostört handledningssamtal där sista tillfället under perioden blir ett bedömningssamtal. Professionsutvecklingsmatrisen utgör ett stöd vid dessa samtal.

Trepartssamtal

Det övergripande syftet med trepartssamtalen mellan student, handledare och lärare är att studenten ska reflektera över och själv kunna värdera sin praktik och professionsutveckling utifrån förväntade studieresultat för VFU och professionsutvecklingsmatrisen. De två trepartssamtalen som ingår i utbildningen ska medverka till att skapa kontinuitet och progression i studentens utveckling till förskollärare.

Kursledare för berörd VFU-period ansvarar för att student och handledare är informerade om trepartssamtalets syfte, innehåll och struktur i god tid inför samtalet. Läraren kontaktar student och handledare och kommer överens om tid och plats för besöket. Samtalet, som beräknas ta en timme, ska kunna ske ostört. En förutsättning för ett bra samtal är att alla parter är förberedda utifrån studentens självvärdering, kursens förväntade studieresultat och professionsutvecklingsmatrisen.

Studentens ansvar för samtalets innehåll och genomförande ökar under utbildningens gång och studenten ska också ges möjlighet att själv leda de båda trepartssamtalen.

Både styrkor och utvecklingsområden ska fokuseras under samtalet som bör ha en formativ inriktning. Student, handledare och lärare har gemensamt ansvar för att alla tre kommer till tals, att samtalet ger en allsidig och problematiserande bild av studentens insatser under VFU och att det formativa syftet kan uppnås. I slutet av samtalet ska alla tre parter få möjlighet att ge en sammanfattande bild av vad som framkommit. Läraren dokumenterar handledarens muntliga utlåtande om studenten på en särskild blankett som undertecknas av samtliga deltagare i samtalet. Om risk för underkännande föreligger, ska skriftliga kommentarer samt förslag på stödåtgärder formuleras på blanketten (se bilaga 2).

Självvärdering

Inför trepartssamtalet skriver studenten i dialog med handledaren en självvärdering i form av reflektioner över sin utveckling, med utgångspunkt från de individuella målen, handlingsplanen, kursens förväntade studieresultat och med stöd av matrisen. En självvärdering stimu-

lerar till självreflektion och bidrar till att tydliggöra studentens eget ansvar för sin utbildning. Självvärderingen skickas till läraren senast två dagar före samtalet.

Följande frågor är möjliga att utgå från:

1. Hur har du arbetat för att uppnå dina mål?
2. Hur ser du att du uppnått de olika målen?
3. Vad har du lärt dig?
4. Vad vill du ta upp under samtalet?

VFU-rapport

VFU-rapporten är ett betydelsefullt underlag för examination vilket kräver tydliga beskrivningar av hur studenten visat förmåga i relation till de olika målen. I VFU-rapporten framgår att handledaren ska ta ställning till om de enskilda målen har uppnåtts, motivera samt göra en sammanfattande beskrivning av hur studenten har visat att de förväntade studieresultaten uppnåtts under VFU-perioden. Studentens handlingsplan, handledningssamtalen, studentens självvärdering och trepartssamtalet (då det ingår) utgör viktiga redskap vid bedömningen.

VFU-rapporten ska kommuniceras med studenten och skrivas under av båda parter. Om studenten har varit frånvarande upp till 20% av VFU-periodens antal dagar, ska endast första sidan av rapporten fyllas i och skickas in direkt efter avslutad kurs. Del två skickas in när studenten tagit igen alla dagar som missats under VFU-perioden. VFU-rapporten skickas per post av handledaren till den adress som är angiven på rapportens första sida. All VFU ska göras under terminstid även den VFU som tas igen vid frånvaro.

Handläggningsrutiner vid risk för underkännande av VFU

Uppstår tveksamhet om studentens möjligheter att med godkänt resultat fullfölja VFU-perioden är det viktigt att handledaren kontakter läraren i kursen för att uppmärksamma institutionen på problemet (kontaktuppgifter finns i VFU-rapporten). Läraren ansvarar för att ett samtal med student och handledare genomförs.

Under samtalet ska behovet av stödinsatser diskuteras och en handlingsplan upprättas i syfte att skapa förutsättningar för studenten att klara kursens förväntade studieresultat. Läraren ansvarar för att det görs en skriftlig sammanställning av samtalet och att studenten undertecknar sammanfattningen. Den skriftliga sammanfattningen diarieförs av Barn och ungdomsvetenskapliga institutionen och kopia skickas till student, handledare, lärare i kursen och kursansvarig lärare.

Handläggningsrutiner vid underkänd VFU

Vid underkännande av VFU efter avslutad VFU-period gäller följande:

Studierektor kallar studenten till samtal vid Stockholms universitet. I kallelsen informeras studenten om möjligheten att kontakta Stockholms universitets studentkår för att få hjälp av kårens studentombud. Vid samtalet delges studenten grunderna för underkännande, vilka sammanfattas i ett protokoll. Studenten informeras om sin rätt till ytterligare examination. VFU-plats för omexamination diskuteras. Utifrån samtalet upprättas en individuell handlingsplan för studentens omexamination där eventuella stödinsatser framgår. Handlingsplanen bifogas protokollet.

Protokoll och handlingsplan undertecknas av båda parter och diarieförs av Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen. Studierektor ansvarar för att dokumentationen tillställs kursadministrationen så att den finns tillgänglig inför studentens omexamination.

Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen har uppföljningsansvar vid omexamination. I detta ingår samverkan med mottagande handledare. Institutionen ansvarar också för att studentens VFU-förskola samt VFU-samordnaren respektive kontaktperson i kommunen underrättas angående studentens omexamination av VFU alternativt studieavbrott. Regler för examination framgår i kursplaner.

Viktigt att tänka på inför och under VFU

Registerutdrag

Riksdagen har beslutat att lärarstudenter och deltagare i kommunal vuxenundervisning som inom utbildningen genomför VFU ska genomgå en registerkontroll. Denna kontroll genomförs för att öka skyddet för barn och ungdomar och minimera riskerna för att barn eller elever utsätts för olika typer av kränkningar från personer som arbetar inom förskoleverksamhet, skola och barnomsorg. Lärarstudenter måste så snart som möjligt ordna ett registerutdrag hos polismyndigheten. Ansökningsblankett finns på Polisens webbplats: polisen.se. Det tar ca 2-3 veckor att få utdraget.

Studenten ansvarar för att beställa och lämna in ett giltigt registerutdrag i samband med VFU-periodens början. Ett giltigt registerutdrag får vara högst ett år gammalt, därefter behöver ett nytt beställas. Registerutdraget ska lämnas till rektor eller motsvarande i verksamheten där studenten ska genomföra sin VFU. Det är inte lärosätet utan rektorn för verksamheten som avgör om studenten kan tas emot på skolan. Vid eventuellt byte av förskola måste nytt registerutdrag lämnas till den nya förskolan.

Sekretess och tystnadsplikt

Sekretess innebär ett förbud att röja uppgifter och är en inskränkning i den svenska offentlighetsprincipen. De känsliga uppgifter som personal i förskolan tar del av i sitt arbete skyddas av bestämmelser i sekretesslagen SFS 2009:400. Mer information om detta återfinns på: su.se/vfu.

Studenter som genomför VFU har tystnadsplikt. Tystnadsplikten gäller hela livet och måste iaktas såväl på offentliga som privata platser. Exempelvis är det inte tillåtet att prata om det som hänt på förskolan eller om barn och personal, varken på offentliga platser, i det egna hemmet eller vid återkomsten till universitetet.

När studenten, i undervisningen på universitetet, delger andra sina erfarenheter från VFU, ska uppgifterna avidentifieras så att ingen kan peka ut barnet eller dennes nära anhöriga eller enskilda personer i personalen på förskolan. Straffet för brott mot tystnadsplikten är dagsböter eller fängelse i högst ett år, ofta kombinerat med skadestånd. Kommunen där studenten genomför sin VFU kan begära att en sekretessförbindelse skrivs under.

En ytterligare konsekvens av tystnadsplikten är att den studerande inte får ta fotografier eller på annat sätt dokumentera det som pågår på förskolan med egna telefoner eller annan egen utrustning. Däremot får studenten delta i dokumentationsarbeten som pågår i verksamheten utifrån de villkor som gäller på förskolan.

Vikariat

Att inneha ett vikariat innebär att vara ansvarig för den pedagogiska verksamheten i barngruppen på förskolan, vilket betyder att studenten inte kan göra sin VFU och samtidigt vikariera.

Från novis till professionell – en professionsutvecklingsmatris

Begreppet progression relaterar till utveckling, framsteg och förbättring. För att kunna beskriva var i utvecklingsprocessen studenten befinner sig, i förhållande till de förväntade studieresultaten, använder Stockholms universitet en professionsutvecklingsmatris. Syftet med att formulera progression i form av matris är att den ska vara ett stöd vid handledningssamtal och vid bedömning. Matrisen ska också synliggöra studentens lärande under utbildningens gång.

Även matriserna tar sin utgångspunkt i examensordningens mål, samtidigt som de beskriver en professionsutveckling som är vidare än den som sker inom utbildningens ram. Utveckling av lärarkompetensen avstannar inte vid examen utan fortsätter genom hela det yrkesverksamma livet.

Utvecklingsområden

Läraryrket är komplext och sammansatt av en mängd förmågor och kompetenser som samverkar med varandra. I utvecklingsmatrisen *Från novis till professionell* har tre utvecklingsområden valts för att beskriva progressionen i yrkesutvecklingen. De tre områdena är:

1. Progression mot analys- och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet,
2. Progression mot en didaktisk kompetens,
3. Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap.

Inom varje utvecklingsområde finns fyra nivåer med olika fokus. Generella nivåbeskrivningar:

Nivå 1: fokus på egen prestation

Har allmänna kunskaper om läraryrket och ett sökande och iakttagande förhållningssätt.

Nivå 2: fokus på situationen

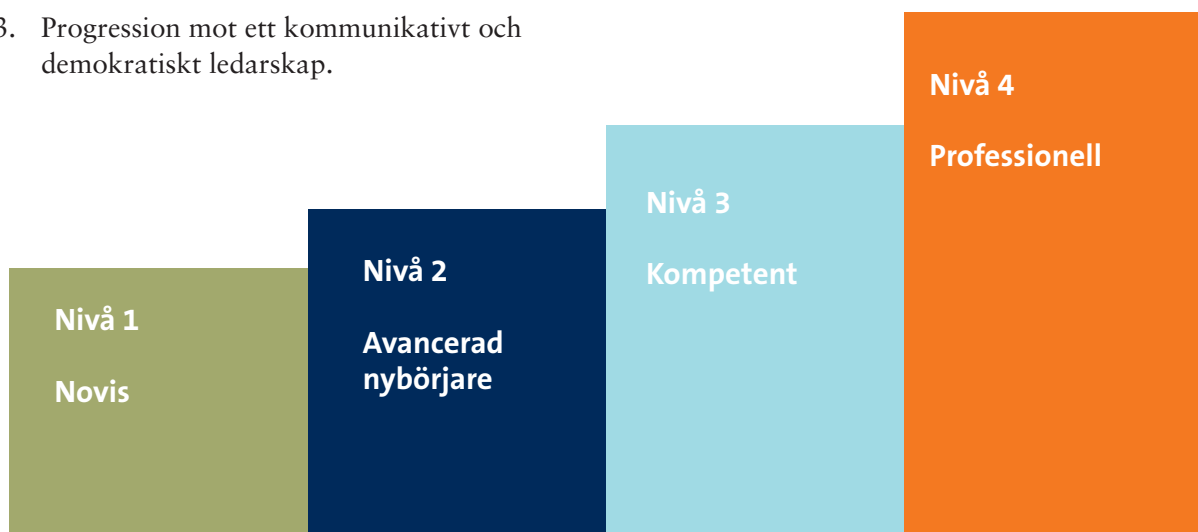
Har kunskap om läraryrket, uppmärksammar, analyserar, prövar, omprövar och söker sig aktivt fram i sin praktik.

Nivå 3: fokus på barns och ungas lärande

Kan formulera läraryrket och kan omsätta sin lärarkunskap i handling, kritiskt granska sitt agerande och drar slutsatser.

Nivå 4: fokus på helheten

Problematiserar och tolkar läraryrket, söker nya infallsvinklar för sin undervisning/verksamhet och utvecklar målmedvetna, långsiktiga strategier. Ser sin del och sitt ansvar i något större och medverkar till gemensam utveckling av verksamheten.

Matrisen: Progression mot en analys- och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Förmåga att reflektera över sina personliga erfarenheter (erfarenhetsbaserade argument)	... andras systematiserade erfarenheter (teoribaserade argument)	... sina personliga värderingar (etiska argument)
<p>Nivå 1</p> <p>Relaterar sin syn på lärarrollen genom att ...</p>	<p>... använda gjorda erfarenheter i nya situationer.</p> <p>... inse lärandemiljöers betydelse.</p>	<p>... kunna redogöra för teorier om lärande.</p>	<p>... uttrycka hur egna värderingar synliggörs i lärarrollen.</p> <p>... inse att lärare kan betona olika värderingar.</p>
<p>Nivå 2</p> <p>Utformar en undervisning på vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter genom att ...</p>	<p>... ställa frågan varför det blev som det blev och försöka finna mönster i sin undervisning eller verksamhet.</p>	<p>... reflektera över och jämföra sin egen undervisning eller verksamhet utifrån olika lärande teorier.</p>	<p>... se relationer mellan den egna undervisningen eller verksamheten och egna värderingar.</p> <p>... relatera egna värderingar till värden i styrdokumentet.</p>
<p>Nivå 3</p> <p>Uttrycker sin undervisning eller verksamhet utifrån en vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter genom att...</p>	<p>... förklara och motivera sitt handlande mot bakgrund av gjorda erfarenheter.</p> <p>... vara beredd att pröva och kritiskt granska alternativa tillvägagångssätt i sin fortsatta utveckling.</p>	<p>... förklara och motivera sina valda ståndpunkter med hjälp av andras systematiserade erfarenheter.</p> <p>... utveckla ett professionellt språk för att beskriva sin undervisning eller verksamhet.</p>	<p>... motivera egna värderingar och hur de tar sig uttryck i den egna verksamheten.</p>
<p>Nivå 4</p> <p>Tar utgångspunkt i vetenskapliga perspektiv och gjorda erfarenheter för att driva såväl egen som gemensam utveckling av verksamheten genom att...</p>	<p>... kommunicera sina gjorda erfarenheter och ta ansvar för att reflektera och utvecklas tillsammans med andra.</p>	<p>... referera till teorier om lärande och kunskapsutveckling i didaktiska samtal om verksamhetens utveckling.</p>	<p>... diskutera och kritiskt granska de värderingar och teorier som ligger bakom gjorda val och effekter av val i gjord undervisning eller verksamhet.</p>

Progression mot en analys och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Studentens ökade kunskap om läraryrket och den egna professionsutvecklingen, grundad på analys av och reflektion över olika erfarenheter, ökar successivt medvetenheten om vad studenten tycker är viktigt med läraryrket och varför. För att synliggöra denna process kan studenten under utbildningen utveckla och formulera sina intentioner som lärare, vilka bevekelsegrunder studenten har samt betingelserna för arbetet.

Denna process är individuell och utvecklas och formas i ett kontinuerligt samspel med omgivningen. Den grundar sig på reflektioner över personliga erfarenheter (erfarenhetsbaserade argument), andras systematiserade erfarenheter (teoribaserade argument) och personliga värderingar (etiska argument). Det handlar inte bara om att kunna reflektera utan också om att agera på ett sådant sätt att förmågan manifesteras i praktisk handling.

Nivå ett, relaterar sin syn på lärarrollen

På nivå ett är studenten, diffust men ändå någorlunda uttalat, medveten om sina föreställningar om praktiken och varifrån studenten fått sina föreställningar och tankar.

Nivå två, utformar en undervisning på vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter

På nivå två börjar studenten aktivt söka sig fram i sin praktik och ställer frågan varför det blev som det blev och kan också peka på möjliga, teoretiskt förankrade, svar. Repertoaren av olika lärandeteorier vidgas och teorierna ger avtryck i den egna praktiken. Agerandet visar att man kan koppla den egna praktiken och de egna värderingarna till styrdokument och vetenskapliga teorier. I vilken mån förmår studenten att utnyttja sina personliga egenskaper, sina kunskaper och erfarenheter för att få auktoritet bland barnen? Även på nivå två blir kontakten med utvecklingsområdet *Mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap* än mer uppenbar. Empati kan bara komma till uttryck i ett socialt och kommunikativt sammanhang. Vid handledning/bedömning av studenter på

nivå två ska det beaktas hur studenten väcker barnens intresse inför ett nytt innehåll. I det sammanhanget blir det tydligt att detta utvecklingsområde kopplas till didaktiken, alltså utvecklingsområdet *Mot en didaktisk kompetens*.

Nivå tre, uttrycker sin undervisning eller verksamhet utifrån en vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter

På nivå tre krävs en betydligt större självständighet och autonomi. På denna nivå kan studenten formulera sin undervisning/verksamhet utifrån en vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter och också omsätta detta i praktisk handling. Andras systematiserade erfarenheter (teorier) sätts i samband med de egna. Det innebär också att studenten är beredd att ompröva sina egna bevekelsegrunder, på ett relevant och adekvat sätt. Uppkomna konfliktsituationer måste kunna hanteras. Flexibilitet och förmåga att hantera oförutsägbara situationer måste finnas. Ansvarstagandet måste vara utbyggt. Konsekvenser av olika ageranden ska kunna förutses och beskrivas. Hypoteser om alternativa handlingssätt ska kunna formuleras.

Nivå fyra, tar utgångspunkt i vetenskapliga perspektiv och gjorda erfarenheter för att driva såväl egen som gemensam utveckling av verksamheten

På nivå fyra tas steget från att vara lärarstudent till att vara lärare i ett livslångt perspektiv. Men det självständiga arbetet och annan forskning kan naturligtvis ha initierat olika former av verksamhetsutveckling, som går längre än det som kan vara kraven på den enskilde studenten i lärarexamen.

Viljan till verksamhetsutveckling, inte bara personlig utveckling, måste manifesteras på nivå fyra. De gjorda iakttagelserna och erfarenheterna måste kunna kommuniceras, diskuteras och ifrågasättas tillsammans med andra, i arbetslag och andra pedagogiska forum. Det fordras ett stort mått av långsiktiga strategier för den egna fortsatta lärargärningen och alltså en uttalad vilja att medverka i gemensam verksamhetsutveckling.

Matrisen: Progression mot en didaktisk kompetens

Förmåga att -	...använda och utveckla relevant ämnes och ämnesdidaktiskt kunnande.	...sätta upp relevanta mål och bedöma och värdera barns eller elevers lärande och utveckling.	...verka för en förskola eller skola för alla med hjälp av olika lärandeteorier, innehåll, arbetsformer och arbetssätt.
Nivå 1 Reflekterar över didaktiska frågor genom att -	visa vilja och förmåga att fördjupa och bredda sitt ämnes och ämnesdidaktiska kunnande. arbeta med stöd av handledare eller givna modeller.	ha kunskap om vilka mål som styr verksamheten. söka och beskriva tecken på barns eller elevers lärande. ge barn eller elever konstruktiv respons på deras arbete. ta del av olika kriterier och reflektera över deras innebörd vid bedömning.	arbeta utifrån färdiga planeringar eller annat anvisat material. visa insikt om att barn eller elever har olika förutsättningar.
Nivå 2 Prövar och omprövar samt diskuterar olika didaktiska val genom att-	utveckla relevant ämneskunnande för att genomföra verksamheten. strukturera och konkretisera sitt ämneskunnande så att det blir begripligt för barn eller elever. visa förmåga till samspel och dialog med barn eller elever.	visa förmåga att tolka styrdokumentens mål och koppla dem till den egna verksamheten. tillämpa de utvärderings och bedömningskriterier som gäller för ämnet, kursen eller verksamheten. föreslå hur barn eller elever kan förbättra arbetssätt och resultat. pröva kvalitativ metod för respons och bedömning.	planera och genomföra verksamhet utifrån egna tankar och idéer. tillämpa olika arbetsformer som främjar barnenes eller elevernas lärande både individuellt och i grupp. intressera sig för och reflektera över barns eller elevers olika sätt att lära och låta resultat ligga till grund för fortsatt planeringsarbete. pröva och jämföra olika läromedel inklusive IKT.
Nivå 3 Motiverar och analyserar sina didaktiska val genom att -	visa förmåga att generalisera och se samband. välja innehåll och arbetssätt utifrån barns eller elevers förutsättningar och behov. engagera barn eller elevers med hjälp av sitt ämnes och ämnesdidaktiska kunnande. utveckla lärarrollen i relation till barns och elevers utveckling och lärande.	formulera och kommunicera relevanta mål och bedömningskriterier utifrån styrdokumentet så att barn eller elever och föräldrar förstår. stimulera barn eller elever att själva utvärdera och reflektera över resultat. använda kvalitativa metoder för respons och bedömning.	motivera, planera och leda undervisning eller verksamhet med hänsyn till barns eller elevers skiftande förmågor, intressen och behov samt med hänsyn till perspektiv som jämlikhet (klass, kön, etnicitet, sexualitet, funktionsnedsättning) och hållbar utveckling. stimulera barn eller elever att ta ansvar för och reflektera över sitt eget lärande. värdera och välja olika läromedel inklusive IKT.
Nivå 4 Bidrar med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal genom att -	kontinuerligt fördjupa sitt ämnes och ämnesdidaktiska kunnande. göra bedömningar och prioriteringar av verksamhetens innehåll och arbetssätt utifrån olika teoretiska perspektiv.	utifrån olika teoretiska perspektiv bidra till samtal om lokala mål för verksamheten. använda bedömning som redskap för att utveckla barns eller elevers lärande. använda utvärdering som redskap för att utveckla verksamheten.	utforma långsiktiga strategier för att få alla barn eller elever att lära och utvecklas efter sina förutsättningar. identifiera och bidra till att lösa eventuella strukturella problem. utveckla funktionella läromedel inklusive IKT.

Progression mot en didaktisk kompetens

Utvecklingsområdet *Mot en didaktisk kompetens* handlar om att studenten ska äga, använda och utveckla ämneskunskaper, inklusive pedagogik och teorier om lärande och kunskaper om psykologi, sociologi, värdegrundsfrågor, nationella styrdokument. Kunskapsfältet är alltså omfattande.

Även för VFU gäller givetvis att en integration av olika kunskapsområden och ämnen ska eftersträvas och successivt manifesteras allt mer i agerandet. Didaktisk kompetens innebär bl.a. att studenten ska kunna sätta upp relevanta mål och bedöma och värdera barnens lärande och utveckling samt skapa en förskola för alla med hjälp av innehåll och organisation.

En viktig del av yrkeskompetensen handlar naturligtvis om ämneskunskaper. Det är centralt att en lärare är kunnig i det innehåll som verksamheten behandlar. Kunskaperna måste vara både breda och djupa och de måste kontinuerligt uppdateras på olika sätt.

Mycket nära knutet till ämneskunskapen hör förmågan att göra didaktiska överväganden såsom att välja innehåll och metodiska redskap i enlighet med det kunskaps- och demokratiuppdrag som uttrycks i läroplaner och kursplaner. En annan dimension av ämneskompetensen handlar om förmågan att skaffa sig kunskap om det enskilda barnets förförståelse (referensramar), kunskaper, övriga förutsättningar, erfarenheter och intressen.

En central del av en lärares yrkeskompetens handlar om förmågan att reflektera över och att problematisera frågor som rör verksamhetens innehåll, metoder och organisation. Reflektion och problematisering ska leda över till handlingsberedskap och praktisk handling.

Broar mellan teori och praktik ska kunna byggas under VFU. En professionell lärare är en skicklig organisatör som kan variera sina undervisningsmetoder på ett sådant sätt att barnens intresse hålls vid liv. Det finns dock

en risk att man helt absorberas av metod och organisationsfrågor på bekostnad av innehållsfrågorna. Det är därför av yttersta vikt att relationen mellan undervisningens innehåll å ena sidan och metod och organisation å den andra uppmärksammas alltmer under den verksamhetsförlagda utbildningen. Hur detta utvecklas utgör ett viktigt underlag för bedömning och betygssättning av studentens prestationer.

För att VFU ska ge största möjliga utbyte måste studenten i samverkan med VFU-handledaren få möjlighet till goda förberedelser. Tillsammans med kursens förväntade studieresultat samt verksamhetens mål och möjligheter ska de utgöra utgångspunkt för en handlingsplan för VFU.

På grundval av den förförståelse som barnen har och med hänsyn till såväl nationella som lokala styrdokument utarbetar studenten tillsammans med VFU-handledare en preliminär planering av det arbete studenten ska genomföra. Denna planering blir successivt under utbildningen alltmer självständig, men progressionen mot större självständighet tar naturligtvis olika lång tid för olika studenter. Nivåerna nås olika snabbt. Det är inte rimligt att anta att alla studenter når högsta nivån under utbildningens gång och speciellt inte inom alla tre utvecklingsområdena.

Vid val av syfte, mål och innehåll ska lärarstudenten utgå från intentionerna för en målstyrd förskola. Planeringen utgår från mål som verksamheten strävar mot. Uppgiften är att organisera verksamheten så att kunskaper utvecklas och syfte och mål uppnås. Planering av verksamheten/undervisningen utgår därför från centrala didaktiska frågor som Vad? Varför? Hur? För vilka? Av vem?

Då läraren ska utgå från intentionerna för en målstyrd förskola innebär detta att studenten vid sin planering använder både nationella och lokala styrdokument. På så sätt fördjupar studenten bland annat sin förmåga att låta värdegrundsfrågorna präglade arbetet. Vidare tillämpar studenten strategier som ger barnen möjlighet att reflektera över sina erfarenheter och sitt lärande. Vid genomförandet fördjupar studenten sin förmåga att i nära samverkan med barn utgå från olika behov, erfarenheter och förutsättningar.

gar som förskolan strävar mot.

Uppläggningsen av verksamheten bör inrikta sig på att nå fram till frågor som berör och engagerar barnen för att därmed finna en anknytning mellan innehållet och barns föreställningsvärldar. Studentens repertoar av olika sätt att engagera kring ett speciellt innehåll ska successivt utvidgas under utbildningens gång.

En av lärarens uppgifter är att på olika sätt ge barn respons på deras insatser i olika sammanhang. Hur denna respons kan se ut varierar beroende på sammanhang och barnens ålder. Det är av yttersta vikt att studenten ges möjlighet att vara den som ansvarar för responsen på barnens prestationer och arbeten. Framför allt är det viktigt att studenten lär sig att ge respons med olika kvalitativa metoder.

Det handlar ofta om att för sig själv och för barnet och föräldrarna synliggöra hur barnet utvecklas i olika sammanhang. Det handlar alltså om formativ bedömning. Utgångspunkter för bedömningen ska vara de mål och riktlinjer som har formulerats i läroplaner och kursplaner. Studentens bedömningar måste därför alltid kunna sättas i relation till den verksamhet som har ägt rum. Att bedöma för utveckling är en viktig aspekt av lärarens bedömningsuppdrag.

Studenten måste komma till insikt om att respons och bedömning främst är till för att i olika sammanhang stimulera den enskilda utvecklingen. Under VFU ska studenten därför pröva olika kvalitativa modeller för att ge respons på barnens insatser i olika sammanhang.

Hos studenten måste det utvecklas en insikt om att olika bedömningar inte bara säger något om det enskilda barnet. Det innebär i hög grad en utvärdering eller bedömning av verksamhetens eller undervisningens kvaliteter och eventuella brister och vilka möjligheter denna ger barnen att lyckas och utvecklas.

Nivå ett, reflekterar över didaktiska frågor

På nivå ett är studenten medveten om och börjar reflektera över didaktiska frågor, men arbetar med VFU-handledaren som förebild eller modell. Studenten känner till vad som styr

innehållet i verksamheten och bedömer detta främst utifrån egna erfarenheter. Studenten visar vilja och förmåga att bredda och fördjupa sina kunskaper. En insikt finns om att barn har olika individuella behov.

Utgångspunkten är mestadels andras planeringar och eller färdigt material. Vid bedömningen av studentens arbete ingår frågor om i vilken mån studenten strävar efter att förstå olika barngruppers behov och om studenten försöker stimulera intresse för stoffet. En fråga som i det sammanhanget kan ställas är om studenten har en stödjande och aktiv roll i barnens individuella arbete.

Nivå två, prövar och omprövar samt diskuterar olika didaktiska val

På nivå två prövar och omprövar studenten olika didaktiska val. Kunskap finns och börjar användas om de tidigare nämnda didaktiska frågorna. Studenten har eller skaffar sig de kunskaper i ämnen eller inom kunskapsområden som är nödvändiga för att planera och genomföra verksamheten och börjar tillämpa utvärderings- och bedömningskriterier.

Studenten presenterar och genomför egna idéer om innehåll och arbetsformer. Vidare kan studenten värdera olika material och sätta dem i relation till styrdokument och den aktuella barngruppen.

Vid bedömningen är det avgörande hur väl studenten kan koppla ihop sina kunskaper i ämnet eller inom kunskapsområdet med sina didaktiska kunskaper och i vilken mån kunskaperna omsätts i handling. Hur ser det ut med det kritiska och självständiga användandet av olika arbetssätt och arbetsformer? Hur fungerar samspillet och kommunikationen med barngruppen?

Nivå tre, motiverar och analyserar sina didaktiska val

På nivå tre förväntas studenten kunna motivera och analysera sina didaktiska val. Ämneskunskaperna är goda och relevanta. Kvalitativa metoder används för respons och bedömning. Barnen stimuleras att själva reflektera över sitt lärande.

Nivå fyra, bidrar med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal

På nivå fyra gäller att kraven delvis går utöver vad som kan vara rimligt att fordra inom lärarutbildningens ram. Studenten förväntas kunna bidra med analyser och reflektioner i lärargruppens/arbetslagets didaktiska diskussioner och samtal. Det har blivit en självklarhet att kunskaperna utvecklas och uppdateras fortlöpande.

Mycket stor medvetenhet och autonomi präglar val av syfte, innehåll och arbetsformer.

Referensramarna är vida. Utvärderingar används för att utveckla inte bara den egna verksamheten, utan även verksamheten på förskolan. Studenten identifierar och försöker lösa eventuella strukturella problem i verksamheten. Det självständiga arbetet kan vara ett verktyg för detta.

Det måste, hos den lärarstudent som på utvecklingsområdet *Mot en didaktisk kompetens* når nivå fyra, finnas ett underbyggt svar på frågan om vad kunskap är.

Matrisen: Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap

Förmåga att leda och verka för barns eller elevers inflytande.	... agera efter värdegrund och hantera konflikter.	... kommunicera och samverka.
Nivå 1 Söker sin ledarroll genom att ...	<p>... uppmärksamma skillnaden mellan att vara privat och personlig och mellan att vara elev, kompis, förälder och lärare.</p> <p>... leda en grupp barn eller elever med planerat material.</p> <p>... inse vikten av tydlighet och struktur.</p> <p>... bilda sig en egen uppfattning om former för elevinflytande samt föräldrars delaktighet i förskolan eller skolan.</p>	<p>... sträva efter att visa alla barn eller elever respekt.</p> <p>... beakta grundlägganden värderingar i styrdokumentet.</p> <p>... reflektera över gränssättning i förskola eller skola.</p> <p>... uppmärksamma konfliktsituationer och reflektera över möjliga lösningar.</p>	<p>... visa öppenhet för att etablera kontakt och föra dialog med barn eller elever.</p> <p>... visa engagemang och intresse för barn eller elever och deras villkor och behov.</p> <p>... uttrycka sig tydligt såväl muntligt som skriftligt i kommunikation med barn eller elever.</p> <p>... visa vilja till samarbete och dialog med verksamhetens personal.</p>
Nivå 2 Prövar och utvecklar en egen ledarroll genom att ...	<p>... reflektera över det egna ledarskapet och se sina starka respektive svaga sidor.</p> <p>... eftersträva tydlighet och struktur i sitt ledarskap.</p> <p>... visa ett empatiskt förhållningssätt.</p> <p>... i dialog med barn eller elever vara lyhörd för yttranden och stämningar i gruppen och ta hänsyn till detta i fortsatt arbete.</p> <p>... ta del av olika former av föräldrasamverkan.</p>	<p>... visa insikt om behovet av att ibland bemöta barn eller elever olika för att uppnå likvärdighet.</p> <p>... ge exempel på hur styrdokumentens värderingar kan komma till uttryck i egen verksamhet.</p> <p>... sträva efter ett demokratiskt förhållningssätt i sitt agerande.</p> <p>... att försöka hantera problem och konfliktsituationer.</p>	<p>... sträva efter att se och bekräfta varje individ.</p> <p>... leda resonerande samtal i lyhört samspel med barn eller elever både enskilt och i grupp.</p> <p>... behärska ett berättande och förklarande framställningssätt.</p> <p>... ta aktiv del i arbetslagets löpande arbete.</p> <p>... tillvarata de möjligheter som erbjuds för att tillägna sig kunskap om verksamhetens olika delar.</p> <p>... visa social kompetens i mötet med personal och föräldrar.</p>
Nivå 3 Motiverar och analyserar sina didaktiska val genom att ...	<p>... organisera sitt arbete på ett genomtänkt sätt och överblicka konsekvenserna.</p> <p>... inse hur personliga värderingar kommer till uttryck i ledarskapet.</p> <p>... vara flexibel och kunna hantera oförutsedda händelser.</p> <p>... ge barn eller elever möjlighet att reflektera över sitt lärande.</p> <p>... samverka med barn eller elever och föräldrar samt reflektera över vad som sker i detta samspel.</p>	<p>... målmedvetet arbeta med att skapa ett öppet och förtroendefullt klimat i gruppen eller klassen, där alla barn eller elever utvecklas, blir bekräftade och känner sig trygga.</p> <p>... ha strategier för hur styrdokumentens värderingar kan komma till uttryck i egen verksamhet.</p> <p>... reagera konstruktivt på kränkningar.</p>	<p>... på ett inklämmande sätt kommunicera med såväl hela barngrupper eller klasser som enskilda individer.</p> <p>... samverka med kollegor och föräldrar.</p> <p>... formulera sig så att det främjar alla barns eller elevers förståelse och lärande.</p> <p>... behärska och använda olika kommunikativa färdigheter (t ex kroppsspråk, drama, musik, bilder).</p> <p>... vara lyhörd och kunna byta perspektiv.</p> <p>... utveckla lärandemiljöer som på ett demokratiskt sätt stimulerar barns eller elevers lärande och utveckling.</p>
Nivå 4 Bidrar med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal genom att ...	<p>... visa tilltro till vad han eller hon kan utföra tillsammans med andra.</p> <p>... fungera som arbetsledare för och samverkanspartner till såväl barn eller elever som vuxna (i arbetslaget).</p> <p>... se barns eller elevers och föräldrars delaktighet som en tillgång i verksamhetens löpande arbete.</p> <p>... uppmuntra barn eller elever och föräldrar att reflektera över verksamheten i förskolan eller skolan.</p>	<p>... aktivt arbeta med samt utveckla och utvärdera värdegrundsfrågor.</p> <p>... uppmuntra pluralistiska samtal om värdegrunden inom ramen för demokratiska principer.</p> <p>... se mönster i konfliktsituation, vara uppmärksam på maktstrukturer och försöka hitta hållbara lösningar.</p>	<p>... planera och samarbeta ämnesövergripande och även söka kontakter och samarbete utanför skolans ram.</p> <p>... anta kommunikativa utmaningar.</p> <p>... visa intresse för läraruppdraget i en decentraliserad förskola eller skola samt delta i en debatt som kan leda till en konkret verksamhetsutveckling.</p>

Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap

Det räcker inte med utvecklade kunskaper i många olika ämnen eller inom olika kunskapsområden för att en lärare ska kunna genomföra sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt. I det demokratiska ledarskapet ingår att man förstår innebörden i värdegrundsfrågorna, som de exempelvis uttrycks i läroplanerna: ”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta”.

Första delen av utvecklingsområdet *Mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap* behandlar förmågan att leda och ge inflytande, den andra beskriver förmågan att agera efter värdegrund och hantera konflikter och den tredje försöker ringa in förmågan att kommunicera och samverka.

En utvecklad kommunikativ förmåga är en oundgänglig del av en lärares yrkeskompetens. Få yrkeskategorier måste som lärare ha en kommunikativ kompetens på olika nivåer och i olika sammanhang. Först och främst handlar det om att på ett inkännande sätt kunna kommunicera med såväl hela barngrupper som enskilda barn. Språket är alltså en nyckel, men det handlar inte bara om det verbala språket. Kroppsspråk, bild, musik och drama är också verk samma språk i kommunicerandet. Det handlar dock inte enbart om att kunna formulera sig på ett tydligt och begripligt sätt, t.ex. genom att förklara, berätta och ge instruktioner.

Det handlar även om att vara en god lyssnare, en människa som kan delta i en jämlik dialog med barn, föräldrar, kollegor, ledning, politiker och det omgivande samhället. En välutvecklad kommunikativ förmåga är en central del av det som man brukar kalla social kompetens. Vid bedömningen av en lärarstudent ingår att alla dessa olika komponenter i kommunikationen beaktas.

IKT har på senare tid kommit att få en särställning inom utbildningsväsendet. Betoningen har kanske i alltför hög grad kommit att ligga på det rent tekniska. Hur gör man en webbsida, vilka sökmotorer finns etc. Informations och

kommunikationstekniken utnyttjas alltmer i undervisningen. Men det handlar både om färdigheter i att använda IT och att utnyttja den som verktyg i syfte att höja verksamhetens kvalitet. Användningen av IT domineras idag av funktioner som bygger på datornätverk och internet.

Det är viktigt att studenten har relevanta kunskaper både för sitt eget arbete och för att kunna utnyttja och använda IT pedagogiskt i verksamheten med barn. Dessa senare kunskaper är snarast av didaktisk art och det är naturligtvis av värde om de kan prövas under VFU och bedömas vid värderingen av studentens utveckling.

Men IT kan givetvis också kopplas till värdegrunds och demokratifrågorna. Vilken roll spelar teknikutvecklingen på det här området? Vad betyder IT för integritetsfrågorna? För studenterna får inte den egna utvecklingen inom IT enbart stanna vid det tekniska.

En viktig roll i kommunikationen spelar vidare frågorna om respons och bedömning. Att ge respons och bedöma ingår i den didaktiska kompetensen men frågan går inte att särskilja från kommunikations- och demokratifrågorna.

Värdegrundsfrågorna har en central position i de nationella läroplanerna. Här fastslås att ”Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom förskolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.”

Studenten behöver under den verksamhetsförlagda utbildningen ges rikliga tillfällen att på olika sätt diskutera och problematisera värdegrundsfrågorna med lärarna i arbetslaget. Det är också viktigt att de på olika sätt uppmärksammar värdegrundsfrågorna i samband med val av syfte, innehåll, arbetsformer, dokumentation, analys och utvärdering av den verksamhet som de själva ansvarar för. Studenterna måste också ges möjlighet att på olika sätt tematisera värdegrundsfrågorna i ämnesövergripande arbetsområden. Initiativrikedom och kreativitet på det här området är tecken på att studenten kommit långt i sin utveckling.

Vid bedömningen av lärarstudenten är det viktigt att värdera om studenten visar en vilja att utveckla känsla för solidaritet hos barnen och en öppenhet när det gäller att diskutera skiljaktiga värderingar och uppfattningar. I vilken mån förmår studenten att planera och genomföra sin verksamhet med hänsyn till olika förmågor, intressen och behov? Ges barnen möjligheter att ta egna initiativ och eget ansvar? Strävar studenten efter att ge flickor och pojkar lika stort utrymme? Hur hanterar studenten relationer och uppkomna konflikter?

En förtroendefull kontakt mellan barn och lärare är en förutsättning för att läraren ska kunna stödja dem i deras utveckling. Empatisk förmåga är en viktig del av den kompetens som rör det demokratiska ledarskapet. Förutom denna empatiska förmåga ingår även förmågan att vara en auktoritet som utövar ett tydligt ledarskap, visar fasthet och konsekvens och sätter gränser som inger trygghet. Ett gott ledarskap kännetecknas av att läraren kan vara den självklara arbetsledaren. Under VFU ska studenten utveckla sin förmåga att framstå som en auktoritet, utan att för den skull vara auktoritär

Nivå ett, söker sin leddarroll

På nivå ett handlar ledarskapet om att söka balansen mellan att vara privat och personlig och att vara medveten om vikten av tydlighet och struktur. Förståelsen för betydelsen av barnmedverkan kan vara diffus. Gränssättningen börjar ta form. Studenten känner till styrdokumentens grundläggande värderingar och visar beredskap och öppenhet för att etablera kontakt och dialog med barn och kollegor.

Nivå två, prövar och utvecklar en egen ledarroll

På nivå två har studenten blivit mer bekväm med ledarrollen. Ledarskapet har blivit mer strukturerat. Förmågan till empati har utvecklats och en dialog förs mellan barnen och studenten. Strävan att vara en demokratisk förebild finns och studenten visar engagemang i konfliktfrågor och uppvisar social kompetens och förmåga att kommunicera med barn, personal och föräldrar.

Nivå tre, motiverar och analyserar sina didaktiska val

På nivå tre har studenten hittat sin personliga ledarstil, men är fortfarande beredd att ompröva den. Här finns en medvetenhet om hur personliga värderingar kommer till uttryck i den egna praktiken. Studenten kan hantera oförutsedda händelser och arbetar explicit med att skapa ett öppet klimat. Strategier finns för samspelet och kommunikationen med barn och föräldrar. Studenten vill och vågar ta egna initiativ och därmed ansvar. Repertoaren av olika kommunikativa färdigheter har avsevärt utvidgats.

Nivå fyra, bidrar med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal

På nivå fyra fungerar studenten som arbetsledare och jämbördig samarbetspartner och arbetar aktivt med värdegrundsfrågor i hela verksamheten, inte bara i den egna praxisen. Den kommunikativa förmågan prövas, utmanas och utvidgas i många olika sammanhang. Studenten kan initiera och föra en debatt som kan leda till konkret verksamhetsutveckling.

Bilaga 1

Mål

För att uppnå förskollärarexamen gäller de allmänna målen i 1 kap. 8§ i Högskolelagen. Därutöver gäller de nationellt fastställda målen för förskolläraryrket angivna i examensordningen. För förskollärarexamen ska studenten visa sådan kunskap och förmåga som krävs för att självständig arbeta som förskollärare i den verksamhet som utbildningen avser. Studenten ska även visa kunskap och förmåga för annan undervisning för vilken examen enligt gällande föreskrifter kan ge behörighet.

Kunskap och förståelse

För förskollärarexamen ska studenten:

- visa sådana kunskaper inom det förskolepedagogiska området och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen,
- visa sådana förskoledidaktiska och ämnesdidaktiska kunskaper som krävs för yrkesutövningen,
- visa fördjupad kunskap om barns kommunikation och språkutveckling,
- visa kunskap om grundläggande läs-, skriv- och matematikinlärning,
- visa kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen,
- visa sådan kunskap om barns utveckling, lärande, behov och förutsättningar som krävs för yrkesutövningen,
- visa kunskap om praktiska och estetiska läroprocesser,
- visa kunskap om och förståelse för sociala relationer, konflikthantering och ledarskap, och
- visa kunskap om skolväsendets organisation, relevanta styrdokument, läroplansteori och olika pedagogiskdidaktiska perspektiv samt visa kännedom om skolväsendets historia.

Färdighet och förmåga

För förskollärarexamen ska studenten:

- visa fördjupad förmåga att möta barnens behov av omsorg och att skapa förutsättningar, inbegripet genom lek och skapande verksamhet, för alla barn att lära och utvecklas,
- visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet,
- visa förmåga att ta tillvara barns kunskaper och erfarenheter för att stimulera varje barns lärande och utveckling,
- visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje barns lärande och utveckling,
- visa förmåga att identifiera och i samverkan med andra hantera specialpedagogiska behov,
- visa förmåga att observera, dokumentera och analysera barns allsidiga lärande och utveckling i förhållande till verksamhetens mål och informera och samarbeta med vårdnadshavare,

- visa förmåga att kommunicera och förankra förskolans värdegrund, inbegripet de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna,
- visa förmåga att förebygga och motverka diskriminering och annan kränkande behandling av barn,
- visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten,
- visa kommunikativ förmåga i lyssnande, talande och skrivande till stöd för den pedagogiska verksamheten,
- visa förmåga att säkert och kritiskt använda digitala verktyg i den pedagogiska verksamheten och att beakta betydelsen av olika mediers och digitala miljöers roll för denna, och
- visa förmåga att i den pedagogiska verksamheten tillägna sig färdigheter som är värdefulla för yrkesutövningen.

Värderingsförmåga och förhållningsätt

För förskollärarexamen ska studenten:

- visa självkänedom och empatisk förmåga,
- visa förmåga till ett professionellt förhållningssätt gentemot barn och deras vårdnadshavare,
- visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling, och
- visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och utveckla sin kompetens i det pedagogiska arbetet.

Bilaga 2

Blankett för dokumentation av trepartssamtal under VFU:

Bedömning av studentens utsikter att vid kursens slut nå de förväntade studieresultaten som exminerar performativt.

Blanketten fylls i av besökande VFU-kurslärare då samtalet sammanfattas och bifogas VFU-rapporten vid avslutad kurs/moment i kurs. Till grund för bedömningen kring studentens utsikter att nå de förväntade studieresultaten som exminerar performativt ligger VFU-handledarens formativa bedömning i samråd med VFU-kurslärare.

Om studenten ej bedöms kunna uppnå ett eller flera av de förväntade studieresultaten inom ramen för VFU-kursen respektive VFU-perioden eller om bedömning ej kan göras, ska kommentarer och förslag på stödåtgärder till detta formuleras nedan.

Studentens namn: _____

Personnummer: _____

Kurs och institution: _____

Kursansvarig: _____

Studenten förväntas vid avslutad kurs nå samtliga förväntade studieresultat för VFU-kursen:

Ja ()

Nej Motivering ska ges nedan.

Omdöme kan ej ges Motivering ska ges nedan.

Motivering: _____

Vid behov fortsätt skriva på baksidan!

Närvarande vid trepartssamtalet:

Studentens underskrift: _____

Namnförtydligande: _____

VFU-handledarens underskrift: _____

Namnförtydligande: _____

VFU-kurslärarens underskrift: _____

Namnförtydligande: _____

Skola: _____

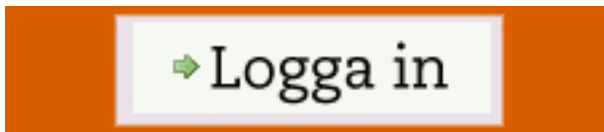
Datum: _____

Bilaga 3

VFU-portfölj i nya lärarutbildningen - VFU-handledare

Om du har ett universitetskonto/ gästkonto:

1. Logga in med dina kontoupp-gifter på:
www.su.se/vfuportfolj

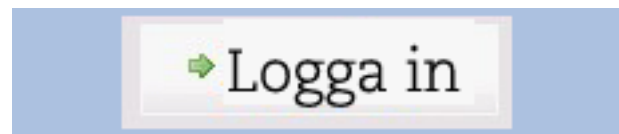

2. Stäng ner webbläsaren.

3. Studenten kan nu ge dig tillträde till sin portfölj och nästa gång du loggar in kommer du åt din students VFU-portfölj.

Om du inte har ett universitets-konto/ gästkonto

1. Meddela din student din mejl-adress.

2. Avvakta ett mejl som ger dig inloggnings uppgifter.

3. Klicka på länken i mejlet för att aktivera ditt gästkonto. (Du blir ombedd att logga in i VFU-portföljen, gör detta och stäng ner webbläsaren)

4. Studenten kan nu ge dig tillträde till sin portfölj och nästa gång du loggar in kommer du åt din students portfölj.

Logga in på www.su.se/vfuportfolj

För teknisk support, kontakta Helpdesk vid Stockholms universitet, telefon: 08-16 1999 eller mejla: helpdesk@it.su.se, vänligen ange digital VFU-portfölj som ärende.

© Stockholms universitet 2014. Foto: Eva Dahlin och Orasis.

